

ЛАСУКОВА А. С.

аспірант

Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи
Національного банку України», м. Суми

Anna.Lasukova@gmail.com

**РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ:
МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ**

У роботі досліджені міжнародні аспекти регулювання державою соціальних аспектів діяльності банків. Визначені мотиви впровадження ними концепції корпоративної соціальної відповідальності. Виявлена необхідність посилення ролі держави на початкових етапах становлення концепції корпоративної соціальної відповідальності в країні. Обґрунтовано доцільність створення нормативного ландшафту регулювання окремих аспектів корпоративної соціальної відповідальності.

Ключові слова: банк, банківський бізнес, корпоративна соціальна відповідальність, державне регулювання.

ЛАСУКОВА А. С.

аспірант

Государственное высшее учебное заведение «Украинская академия банковского дела
Национального банка Украины», г. Сумы

Anna.Lasukova@gmail.com

**РОЛЬ ГОСУДАРСТВА В ПРОЦЕССЕ СОЦИАЛИЗАЦИИ БАНКОВСКОГО
БИЗНЕСА: МЕЖДУНАРОДНЫЙ АСПЕКТ**

В работе исследованы международные аспекты регулирования государством социальных аспектов деятельности банков. Определены мотивы внедрения ими концепции корпоративной социальной ответственности. Выявлена необходимость усиления роли государства на начальных этапах становления концепции корпоративной социальной ответственности в стране. Обоснована целесообразность создания нормативного ландшафта регулирования отдельных аспектов корпоративной социальной ответственности.

Ключевые слова: банк, банковский бизнес, корпоративная социальная ответственность, государственное регулирование.

LASUKOVA A. S.

postgraduate student

State Higher Educational Institution "Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of
Ukraine», Sumy

Anna.Lasukova@gmail.com

**THE STATE'S ROLE IN THE SOCIALIZATION PROCESS OF THE BANKING
BUSINESS: INTERNATIONAL ASPECTS**

The research deals with international dimension of the social aspects of banks State's regulation. The author identified backgrounds of introducing their concept of corporate social responsibility. The need to strengthen the state's role on early stages of the concept of corporate social responsibility in the country was detected. The expediency of creation regulatory landscape regulation of some aspects of corporate social responsibility was proved.

Keywords: bank, banking, corporate social responsibility, government regulation.

Постановка проблеми. В умовах загострення екологічних та соціальних потреб суспільства у світовій економічній спільноті відбувається переосмислення ролі бізнесу в соціальній сфері. На протигагу усталеному розумінню провідної мети функціонування бізнес-структур – отримання прибутків – поширюється підхід до розширення сфер їх компетенції на соціальні аспекти. Зокрема, переважна більшість суб'єктів господарювання різних країн світу запроваджує у діяльність концепцію корпоративної соціальної

відповідальності, що визначає вектор їх подальшого розвитку та стратегію покращення життя суспільства. Щодо вітчизняних реалій, така практика майже відсутня.

Виходячи з активізації глобалізаційних та інтеграційних процесів, особливо у фінансовому секторі економіки, українські компанії стикаються із рядом проблем, пов'язаних з неціновими засобами конкурентної боротьби. Розглядаючи банківський сектор, варто зауважити про особливу роль банків у житті суспільства, які, проникаючи в усі галузі, здатні суттєво впливати на економічний та соціальний розвиток держави. Таким чином, враховуючи посилення впливу банків на усебічний розвиток країни, а також загострення економічних та соціальних проблем, актуальності набуває вивчення світового досвіду участі держави в процесі сприяння розвитку концепції корпоративної соціальної відповідальності та її успішної імплементації в діяльність банків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням визначення ролі банків у розвитку суспільства, доцільності впровадження корпоративної соціальної відповідальності у їх діяльність присвячено значну кількість наукових праць як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, а саме: Портера М. та Крамера М. [1], Вілсона Т. [2], Благова Ю. [3], Воробей В. [4], Малик І. [5], Зінк К. [6] та багатьох інших. Проте, не достатньо розкритим залишається питання механізму участі держави у процесі соціалізації банківського бізнесу, саме тому на сьогоднішній день актуалізується необхідність дослідження підходів до впровадження та реалізації банками концепції корпоративної соціальної відповідальності з точки зору участі держави у даному процесі.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження провідних міжнародних практик регулювання державою соціальних аспектів діяльності банків та сприяння впровадженню ними концепції корпоративної соціальної відповідальності.

Виклад основного матеріалу. Процес формування «соціальної свідомості» в банках України розпочався завдяки інтернаціоналізації розрахунків, притоку іноземних інвестицій в банківський сектор, виходу вітчизняних банків на світову арену. Вимоги бізнес-спільноти розвинутих країн, зокрема інвесторів, до прозорості розкриття інформації, дотримання правил та стандартів якості надання послуг, трудового законодавства тощо забезпечують появу нових шляхів ведення конкурентної боротьби на ринку.

У сучасних умовах функціонування частина функцій держави в соціальній сфері перекладається на бізнес-структури, що обумовлено об'єктивними процесами розвитку вітчизняної і світової економіки. Проте, імплементація принципів соціальної відповідальності стикається з рядом проблем, де однією з найбільш суттєвих є правовий нігілізм, що притаманний Україні.

Отже, складність питання державного регулювання концепції корпоративної соціальної відповідальності в банках України полягає, перш за все, у відсутності нормативної бази. Ключовими змістовними блоками соціально-відповідального ведення бізнесу є економічна стійкість, екологічна стабільність та соціальний добробут. У межах кожного із зазначених блоків концепції корпоративної соціальної відповідальності відбувається регулювання процесів на декількох рівнях: наднаціональному (міжнародному), державному (національному) та корпоративному.

Виходячи із цілей даної статті, розглянемо міжнародний рівень, який регулюється міжнародними організаціями за допомогою стандартів, кодексів, правил тощо. У більшості країн практика регулювання соціальної відповідальності представлена нормами «м'якого права», які лише рекомендують дотримуватися певних вимог. Прикладами нормативно-правових документів зазначеного характеру є міжнародні конвенції, декларації, стандарти, правила тощо. Більш жорсткі вимоги до нормативного регулювання соціальної відповідальності бізнесу встановлені в Європі.

Європейська модель корпоративної соціальної відповідальності характеризується значним ступенем втручання держави, що пояснюється закріпленням на законодавчому рівні в більшості країн Європи зобов'язань щодо медичного страхування, охорони здоров'я робітників, пенсійного забезпечення, діяльності підприємств у напрямку покращення стану

оточуючого середовища тощо. Поряд зі значною кількістю нормативно-правових документів Європейського Союзу (ЄС), на світовому рівні створюються додаткові механізми верифікації та стандартизації заходів корпоративної соціальної відповідальності (табл. 1).

Складання та верифікація нефінансових звітів	формування стандартизованої схеми складання та подання звіту про реалізацію концепції корпоративної соціальної відповідальності
	GRI, AA1000
Екологічні стандарти	рекомендації організацій щодо сприяння вирішенню нагальних екологічних питань, покращення стану оточуючого середовища
	Європейські принципи екологічного менеджменту та аудиту (EMAS), Керівництво по вимірюванню екоефективності ООН, ISO 14000
Стандарти у сфері праці	регулювання питань безпеки праці, покращення умов
	SA 8000, Система менеджменту охорони здоров'я та безпеки (OHSAS-18001)
Права людини	перелік вимог дотримання базових прав людини суб'єктом господарювання будь-якої форми
	ГД ООН, Керівництво Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) для транснаціональних компаній
Корпоративне управління	регулювання етики корпоративних відносин, прозорості діяльності
	закон Сарбейнса-Окслі, Рекомендації Європейського банку реконструкції та розвитку (СБРР), Принципи корпоративного управління ОЕСР, Критерії Міжнародної мережі корпоративного управління, Принципи корпоративного управління Євроакціонерів
Рекомендації, що не мають статусу офіційних	вимоги окремих організацій, громадян щодо соціальної відповідальності, задекларовані у документарній формі
	принципи «Sunshine», принципи Саллівана (The Global Sullivan Principles), стандарт Good Corporation
Галузеві стандарти	регулювання вимог якості продуктів, товарів, послуг, що створюються для кожної сфери господарювання

Рис. 1. Типологія заходів корпоративної соціальної відповідальності (складено автором на основі [7, 8])

Важливим кроком у досягненні заявлених цілей є визнання Європейською комісією недоцільності застосування однакових інструментів концепції корпоративної соціальної відповідальності великими та малими й середніми підприємствами. Починаючи з 2013 р. введено розмежування вимог для компаній з кількістю працівників більше та менше 500 осіб. На законодавчому рівні в ЄС закріплено обов'язок розкривати інформацію про політику, ризики та результати наступних аспектів діяльності [9]: охорона оточуючого середовища; персонал та інші соціальні питання; повага до прав людини; боротьба з корупцією; диверсифікація складу Ради директорів.

Причина виникнення пропозиції впровадження чітких вимог до звітності великих компаній обумовлена різним ступенем розвитку концепції корпоративної соціальної відповідальності в країнах Європи та неврегульованістю на наднаціональному рівні питань звітування за соціальними та екологічними напрямками. Так, вимоги до розкриття зазначених аспектів діяльності компаній вже закріплено на законодавчому рівні у Великобританії (2006 р.), Швеції (2007 р.), Іспанії (2011 р.) [9]. Всі зазначені дії спрямовані на уніфікацію вимог в контексті розкриття інформації та налагодження діалогу з різними групами стейкхолдерів, що значно полегшить порівняння результатів діяльності різних компаній.

Поряд з цим, у вимогах Європейської Комісії зазначено, що звітувати за напрямками сталого розвитку може група в цілому, а не кожна окрема компанія, що входить до її складу. На нашу думку, даний підхід є недоцільним та невиправданим, що можна пояснити широкою географією ведення бізнесу більшості великих компаній й розкриття інформації на рівні групи буде мати узагальнюючий характер та унеможливить аналіз результатів заходів, які реалізують компанії-учасники групи на місцях. Звітування за соціальними проектами на рівні групи призведе до суттєвого погіршення якості соціально-відповідальних програм, зменшення прозорості діяльності та звуження інформаційного поля.

Серед усієї сукупності регулюючих документів ЄС необхідно виділити «Зелену книгу» (2001 р.), що ідентифікує цілі, ідеї та принципи корпоративної соціальної відповідальності; «Європейську стратегію корпоративної соціальної відповідальності на 2011–2014 рр.» (2011 р.), що є базовим документом ЄС, який визначає ключові передумови та підходи до створення сприятливих умов для сталого розвитку, ведення бізнесу на засадах соціальної відповідальності, сприяння постійній зайнятості населення.

У контексті зазначеного, варто зауважити про невідповідність вітчизняної нормативної бази світовим вимогам забезпечення якісного механізму регулювання бізнес-процесів та відсутність документів, які б визначали межі впливу держави у даному напрямку та стимулюючі заходи впровадження принципів соціально-відповідального ведення бізнесу. Усе зазначене можна пояснити, перш за все, історичними підвалинами панування традицій авторитарної форми влади, що зобов'язувало бізнес дотримуватися жорстко регламентованих правил та норм (вимоги утримання на балансі дитячих дошкільних закладів, лікарень, оздоровчих комплексів тощо), що призвело до фактичного ослаблення громадянського суспільства, зокрема його свідомості.

Після зміни вектору стратегічного розвитку країни соціальне навантаження на бізнес значно зменшилося. Поряд з цим, поява концепції корпоративної соціальної відповідальності у слабкому громадянському суспільстві сприймається бізнесом у якості соціального навантаження, а не в якості соціальних інвестицій. Саме тому, в Україні гостро постає питання ідентифікації меж втручання держави у процес імплементації концепції корпоративної соціальної відповідальності суб'єктами господарювання всіх галузей економіки та забезпечення її регулювання, зокрема, шляхом мотиваційного механізму.

Сутність даного механізму, враховуючи світовий досвід регулювання даного питання, полягає у використанні важелів впливу: відзнаки, нагороди, фінансова підтримка, фіскальні та фінансові пільги тощо.

Розглянувши досвід провідних країни світу [10], варто зазначити, що інструментами державного мотиваційного механізму впровадження концепції корпоративної соціальної відповідальності є, перш за все, податкові пільги за впровадження інноваційного підходу до ведення бізнесу, інноваційних технологій, реалізацію екологічно чистих проектів, використання коштів на благодійність тощо. На нашу думку, даний інструмент, у разі його правильного використання, має потужний стимул до соціалізації бізнесу, проте, як свідчить практичний вітчизняний досвід, на сьогоднішній день його вплив на заохочення до впровадження корпоративної соціальної відповідальності є мінімальним.

Висновки з проведеного дослідження. Усе вище зазначене підтверджує судження автора щодо доцільності посилення ролі держави на початкових етапах становлення концепції корпоративної соціальної відповідальності в країні. У даному контексті постає питання меж втручання держави. На нашу думку, обґрунтованою є доцільність створення нормативного ландшафту регулювання окремих аспектів корпоративної соціальної відповідальності, удосконалення існуючих нормативних документів у відповідності до європейських вимог. Всі зазначені заходи щодо сприяння розповсюдженню концепції корпоративної соціальної відповідальності державою доцільно згрупувати за трьома напрямками:

- стимулювання зацікавленості суспільства;
- забезпечення прозорості діяльності банків за напрямками концепції;

– інтеграція соціально-відповідальних ініціатив у державну політику.

Таким чином, зазначимо, що з урахуванням світового досвіду роль держави у процесах соціалізації будь-якого бізнесу, банківського зокрема, полягає у здійсненні непрямого впливу на даний процес. Опосередковані інструменти економічної мотивації з боку держави повинні бути спрямовані на формування у бізнес-структур економічного інтересу до впровадження принципів концепції корпоративної соціальної відповідальності (податкові пільги, канікули, соціальне партнерство держави й бізнесу, нагороди тощо).

Список використаних джерел

1. Porter M., Kramer M. Strategy and Society: the Link Between Competitive Advantage and Corporate Social Responsibility. *Harvard Business Review*, 2009. Vol. 84(12). P. 78–94.
 2. Wilson Therese. CSR and Banks: the Role that Banks Could and Should Play in Addressing Financial Exclusion. *Brotherhood of St Laurence's Research & Policy Centre*. Fitzroy Vic., 2008. 9 p.
 3. Благоев Ю. Е Концепция корпоративной социальной ответственности и стратегическое управление / Ю. Е. Благоев // *Российский журнал менеджмента*, 2004. – № 3. – С. 17–34.
 4. Воробей В. Корпоративна соціальна відповідальність чи вигода? [Електронний ресурс] / В. Воробей // *Києво-Могилянська бізнес-студія*. – 2005. – № 10. – Режим доступу : http://www.management.com.ua/cm/cm_037.html.
 5. Малик И. П. Развитие социальной ответственности бизнеса в Украине / И. П. Малик // *Економічний простір*. – 2008. – № 13. – С. 112–123.
 6. Zink, K. J. Stakeholder Orientation and Corporate Social Responsibility as a Precondition for Sustainability. *Total Quality Management*, 2005 (October-November). Vol. 16, No. 8-9. P. 1041–1052.
 7. The Organisation for Economic Co-operation and Development. URL : <http://www.oecd.org/>.
 8. Организация Объединенных Наций : официальная страница [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org/ru/>.
 9. Особенности нового европейского законодательства по нефинансовой отчетности [Електронний ресурс] // *CSR Review* : главный аналитический медиа-портал о корпоративной социальной ответственности. – Режим доступу : <http://www.csr-review.net/index/osobennosti-novogo----.html#>.
 10. Соціальна відповідальність бізнесу: розуміння та впровадження [Електронний ресурс] // *Concept Paper of the United Nations in Ukraine*. – Режим доступу : http://www.un.org.ua/files/Concept_Paper.pdf.
-